

IDENER

MØRK ENERGI.

Uden den forstår vi ikke universet. Nu hævder astrofysikere, at den slet ikke eksisterer.

3

EPIGENETISK UR.

Snart vil vores biologiske alder kunne afgøre, hvem der har fortjent at gå på pension.

12

REGNESTYKKE.

Matematikere viser, hvor tæt Hitler var på at vinde Slaget om England.

11

POMPEJI ■ For første gang i årtier graves der igen. Morten Beiter fortæller om de nye, spektakulære fund.

UNDER ASKEN

8

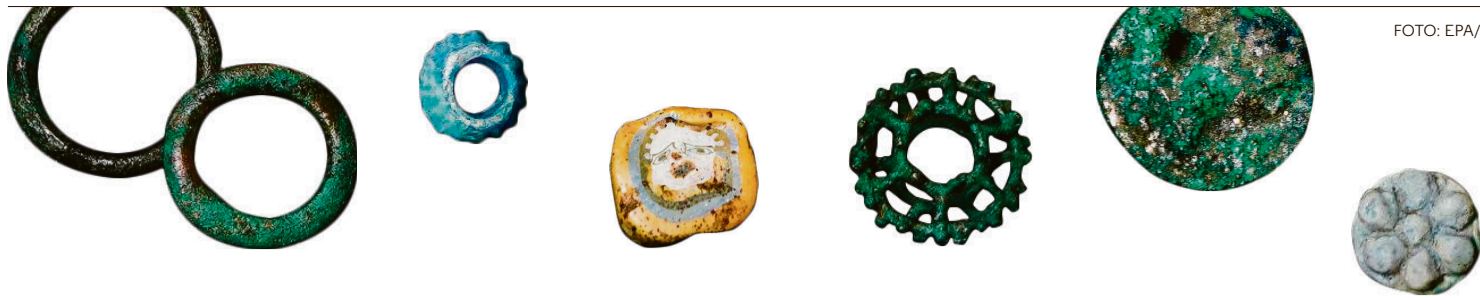

FOTO: EPA/CESARE ABBATE

ARKÆOLOGI ■ Efter årelange skandaler med vanrøgt af kulturarven har Pompeji gravet i sit indre og rejst sig i en ny og bedre udgave af sig selv.

POMPEJI GENSTARTET

MORTEN BEITER

POMPEJI - Det var ikke planen, at der skulle graves igen i Pompeji i vor tid. Da de sidste store udgravninger sluttede i 1950'erne, var omkring to tredjedele af den begravede by blotlagt efter to århundreders arkæologiske kampagner, og det var meningen - eller det blev det i hvert fald - at de resterende 22 hektar skulle overlades til fremtiden, som sikkert ville få mere ud af denne kæmpe-mæssige, uåbnede pakke af oldtid, emballeret og afsendt af vulkanen Vesuv i år 79.

Et godt arkæologisk princip om ikke at gøre rent bord, men at efterlade noget til kollegerne, som hele tiden bliver klogere og bedre udstyret. Og måske også en pragmatisk erkendelse af, at man allerede havde taget munden rigelig fuld. Siden blev der i hvert fald anledning til at spørge sig, om de ikke burde være stoppet langt tidligere. For i Italien havde man tilsyneladende svært ved at beskytte og bevare det, man havde bragt frem i lyset til verdens begejstring. Et nul-punkt i nyere tid blev nået for ti år siden med sammenstyrrede huse og mure, der udløste skandale på skandale, som trak italiensk kulturforvaltnings ry gennem sølet og fremprovokerede en kulturministers afgang.

Men nu glimrer Pompeji igen. EU forbarmede sig og spyttede over en halv milliard kroner i bøssen som hovedbidragyder. De seneste år er gået med restaurering og sikring, og undervejs er forfaldsfortællingen blevet til det eventyr, som det oprindeligt var. Det ligner en genfødsel, anført af den nye direktør, den ikke blot fagligt, men også politisk og administrativt begavede arkæolog Massimo Osanna, som mere end mange af sine forgængere ligner den rette person på rette sted. Udgravede huse og områder, som publikum før var forment adgang til, er nu blevet åbnet for offentligheden, og de strømmer til som aldrig før fra alle verdenshjørner. Fire millioner besøgende nåede Pompeji-museerne op på sidste år. Det er så mange, at man i myldretiden om sommeren har måttet indføre adgangsbegrænsning for ikke at ende som Vatikanets Museer, hvor der for at finansiere kirkens hovedsæde lukkes så mange mennesker ind på én gang, at de slipper skuffede ud på den anden side. Og snart kommer der endnu mere at se i Pompeji. For stik imod planerne graver de igen, og nye kunstschatte, som har været dækket af aske og pimpsten i over to tusind år, står nu og funkler i dagslyset.

I nuovi scavi, »de nye udgravninger,« kaldes den seneste gravekampagne, som startede for et par år siden som en del af det store EU-finansierede sikrings- og restaureringsprojekt, og som formentlig vil vare et par år endnu. En halv hektar er foreløbig udgravet af »hovedstolen« på de 22 hektar, og endnu en halv venter. Men det, der allerede er dukket op, minder endnu en gang om, hvor rig og udtømmelig en kilde af informationer Pompeji er. Ikke blot har man fundet mosaikker, der føjer nyt til byens kunsthistorie, men også freskoer, man ikke havde set magen til, mystiske, dragende objekter, smådeskrifter på væggene og en inskription, der på én gang flytter Pompejis undergang to måneder frem fra august til november. Så når det nu skulle være, var det ikke så tosset. I hvert fald mere end nok til at genstarte den store fortælling om byen, der forsvandt og blev genfundet og ikke blev genbegravet i misligholdelse, som det ellers en overgang så ud til.

NØDVENDIG UDGRAVNING

Museet gør meget ud af at understrege, at når man udgraver igen i større stil, så er det udelukkende, fordi man har været tvunget til det for at beskytte det allerede udgravede. Det kan måske lyde en smule ulogisk. Men går man sig en tur på den blotlagte, gamle romerske brolægning langs »fronten,« som arkæologerne kalder den meterhøje rand af den endnu uudgravede del af Pompeji, forstår man det bedre. Særligt efter voldsomme regnskyl presser den opsvulmede jord i den høje og indtil for nylig stadig landbrugsdyrkede del af byen på de omkringliggende oldtidsmure, og det har derfor været nødvendigt at »skrabe« noget af fronten og gøre den mindre stejl, for at lette belastningen. Med en flere kilometer lang rand er dette noget af en udgravning i sig selv. Desuden benyttede man også lejligheden til at færdigudgrave et par områder, der af forskellige årsager siden 1800-tallet har henligget som blanke »kiler« ned i de udgravede områder, hvor samme trussel fra »fronten« gør sig gældende. At grave altså, ikke så meget for at finde nyt, men for at beskytte det, man i forvejen havde fundet.

Men når nu dagen alligevel er ødelagt, som man siger, så er det at stikke graveskeen i Pompeji en våd arkæologisk drøm, uanset anledningen. Museets generaldirektør, arkæologen Massimo Osanna, i hvis tid Pompejis fornedrelse er blevet vekslet til nyt håb, er da også åbenlyst begejstret.

»Vi kan bare så meget mere i dag end i 1950'erne, da der sidste gang blev gravet i større stil i Pompeji. Dengang var det stadig en »udgravning« i ordets egen-

tlige forstand, altså blotlægning ved flytning af jord, og dokumentationen bestod af korte, nedskrevne beskrivelser ledsaget af fotografier. I dag er der tale om komplekse, interdisciplinære undersøgelser, hvor arkæologer, arkitekter, dataloger, konservatorer, vulkanologer, geologer, palæobotanikere, arkæozoologer, antropologer og fysikere arbejder sammen på kryds og tværs, så intet aspekt bliver forbigået, men dokumenteret som aldrig før,« siger Massimo Osanna til Weekendavisen.

Han nævner som eksempel, at de nye udgravninger er stødt på tydelige spor af den udgravningsaktivitet, der har udfoldet sig i området i det udstrakte tidsrum fra vulkanudbruddet i år 79 og frem til midten af 1700-tallet, da Pompeji officielt blev »genfundet«, og den første udgravning begyndte. Spor, som tidligere måske ikke engang ville være blevet nævnt i en udgravningsjournal, men som i dag er vigtige brikker i historien om, hvad der siden skete med Pompeji. Det, som Massimo Osanna kalder for »Pompejis andet liv«. Og som opstod, da bønderne under udgravning til brønde stødte på værdigenstande dybt nede i jorden og tilsyneladende begyndte at gå på rov. I et af de nyligt afdækkede huse ser man hullerne efter dem i murene. I et enkelt tilfælde har en af gravrøverne ufrivilligt efterladt et daterbart »visitkort« i form af en mønt med Filip 4. af Spaniens kontrafej, som kan dateres til 1630, altså over hundrede år før den officielle udgravning startede. Hvor langt tilbage denne praksis går, og i hvilken udstrækning lokalbefolkningen har benyttet sig af Pompeji som privat skatkammer, er endnu uklart og vil blive genstand for yderligere granskning, fortæller Osanna. I den helt anden ende af spektret er de videnskabelige undersøgelser af, hvad der helt præcist skete, da byen blev dækket til. Også her er vulkanologerne blevet meget klogere på dynamikken, fortæller direktøren. Som ikke tøver med at udpege det interdisciplinære perspektiv som den absolut største gevinst ved de nye udgravninger.

DEN GENFUNDNE TID

Men når det er sagt, så er det naturligvis alt det, som glimter, der tiltrækker sig langt den største opmærksomhed. Spor efter datidens mennesker i form af kunstgenstande, simple objekter eller de næsten alt for direkte skeletter, som gør os i stand til at stikke en arm igennem tågerne og mærke tiden på den anden side. At »genfinde« den tid, som syntes tabt. En af Osannas egne favoritter blev fundet i et af de nyudgravede huse og består af to gulvmosaikker, som på flere måder skiller sig ud fra det, man kendte i

Vi kan så meget mere i dag end i 1950'erne, da der sidste gang blev gravet i større stil i Pompeji.

MASSIMO OSANNA
Arkæolog

Øverst: Den nyfundne erotiske fresko »Leda og Svanen«.

Foto: Cesare Abbate, EPA/Scanpix

Nederst: I de nye udgravninger deltager alt fra arkæologer og arkitekter til vulkanologer, palæobotanikere og fysikere.

Foto: Parco Archeologico di Pompei

forvejen. Efter lange overvejelser er Osanna nået frem til, at et af motiverne forestiller den græske sagnhelt Orion, der stiger op til Olympen og bliver forvandlet til et stjernetegn.

»Det er en myte, der i forvejen kun optræder meget sjældent, og som aldrig er set før fremstillet på denne måde,« siger Osanna. Han tøver ikke med at kalde mosaikkerne for »en enestående nyhed fra et stilistisk-ikonografisk-epitografisk synspunkt«. Af samme grund er pragtvillaen, som egentlig hed »Jupiter-huset« på grund af et billede, der blev fundet på en væg, da den første bid af huset blev udgravet sidst i 1800-tallet, blevet omdøbt »Orion-huset«. Dengang i 1800-tallet blev udgravningen indstillet, da Pompejis daværende direktør blev fyret efter en skandale om ulovlig eksport af kunstgenstande fra udgravningerne, og den blev altså først genoptaget for et par år siden, over hundrede år senere, hvor husets største skatte dukkede op.

Men også i genboens pragtvilla, kaldet »Huset med

have« på den anden side af den nu færdigudgravede gade, der har fået navnet Il Vicolo dei Balconi, »Balkonstrædet«, er der dukket vigtige fund op. »Det måske allervigtigste er en undseelig inskription med kulstift, efterladt på en væg, måske af en håndværker, og dateret den 17. oktober. Hidtil har man sat datoen for Vesuvus udbrud til den 24. august, som angivet i middelalderlige afskrifter af Plinius den Yngres breve, men inskriptionen viser altså, at det tidligst kunne have fundet sted i sidste halvdel af oktober. Kritikere har påpeget, at der måske er tale om et helt andet år, men da huset var under istandsættelse og en sådan inskription ville være blevet fjernet igen, er det mest sandsynligt, at der var tale om skæbnearåret.

»Og her kan man måske spørge, om det ikke kan være lige meget? Ikke helt, for den nye dato forklarer mange ting, der indtil nu har vakt en del undren. For eksempel havde man svært ved at forstå alle de efterårstegn, der blev fundet i udgravningerne,« si-

Lyt til artiklen

Morten Beiter læser sin artikel højt på weekendavisen.dk For abonnenter.

ger Osanna. Granatæbler, valnødder, nødder, friske oliven, vindruer, varmebækkener og tykt stof. Alt sammen passer det bedre med en kold dag hen på efteråret end en dag midt i augusts bageovn. Mysteriet betragtes således som opklaret, takket være en lille note, som ville være blevet visket ud igen efter nogle uger, men som i stedet nu er gået over i historien. I samme hus er der i et enkelt rum også fundet ti skeletter, alle kvinder og børn, som efter alt at dømme var kravlet sammen, mens mændene var gået ud for at finde en vej ud af helvedet. På væggen i en af stuerne ser man måske et portræt af én af kvinderne, et overordentligt velbevaret portræt af, hvad der regnes for »husets frue«.

TROLDKVINDENS SKAT

Men det absolut største genstandsfund i »Huset med have« er uden tvivl samlingen af over hundrede tilsyneladende erotiske amuletter og småfigurer, som straks gik verden rundt, da de blev fundet. »Troldkvindens skat,« døbte en italiensk journalist dette fund, og den betegnelse ser Massimo Osanna ingen grund til at udfordre. Der er skarabæer, små fallosser, muslingeskaller, kranier, dyr, og materialerne varierer fra glas til ler og rav, men ingen af dem er af guld. Hvilket måske tyder på, at ejeren var en slavinde, og at amuletterne måske var til »privat brug«, som Osanna formulerer det.

Der er meget mere fra de nye udgravninger. Freskoer af Leda med svanen, en Narcissus, der spejler sig i søen, og to gladiatorer, hvor den ene triumferer, mens blodet står ud af modstanderen. Og i den mere folkelige afdeling lokal valgpropaganda og graffiti, der oplyser om, hvem der yder oralsex, ikke bare til mænd, men også til kvinder.

Men troldkvindens skat vil uden tvivl blive tilløbsstykket, når den sammen med et udvalg af de andre fund bliver præsenteret på en udstilling i Grand Palais i Paris, der som det første udstillingssted får æren af at vise de nye bidder af det genfundne Pompeji frem. Foretrækker man at se tingene, hvor de blev fundet, kommer man til at vente i hvert fald et års tid endnu.

Der er endnu mere på vej, lader Osanna forstå. På den anden side af hovedstrøget Via Nolana, som Balkonstrædet munder ud i, er der endnu en plet, som har hårdt brug for at blive udgravet, hvilket formentlig vil ske i løbet af i år. Men når det er sket, og det sidste stykke af »fronten« er jævnet, så er det også slut med store udgravninger, siger han.

»Der vil i hvert fald ikke blive gravet mere af vores generation. De 44 hektar, der allerede er udgravet og skal beskyttes og holdes ved lige, er mere end nok. Men små udgravninger skal der være plads til, så vi hele tiden bliver klogere på Pompeji.«